LIMBĂ ȘI CULTURĂ: RECONFIGURĂRI DIDACTICE ȘI POLITICI EDUCAȚIONALE

CONCEPȚII INOVATOARE ALE ABORDĂRII LITERATURII LA ORA DE LIMBĂ STRĂINĂ ÎN CONTEXTUL POLITICILOR EDUCAȚIONALE

Natalia AVORNICESĂ
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”,
Chișinău, Republica Moldova

Abstract. *This article's aim is to identify the new visions on the approach of literature to the foreign language class according to the documents of the educational policies. The appearance of the complementary volume of CEFR in 2018 brings new perception on literature's elements in the language class in the context of the current paradigm of education.*
Keywords: *literature, literary elements, CEFR, cultural competence, Curriculum.*

Literatura a fost considerată o componentă-cheie în predarea limbilor străine pe parcursul mai multor decenii. Abordarea textului literar, a elementelor literare în general, a reprezentat la ora de limbă străină o provocare ce a stârnit discuții din partea didacticienilor, literatura fiind tratată diferit pe parcursul anilor în metodele de predare a unei limbi străine. Actualmente, didacticienii acceptă ideea că literatura/elementele literare reprezintă o sursă de texte autentice pentru cel ce învață o limbă străină.

Am dori ca la această etapă a reflecției să facem referință la didacticienii Jean-Pierre Cuq și Isabelle Gruca, care la începutul anilor 2000 identificau drept confuze inportanța și rolul literaturii la ora de limbă străină. Analizând mai multe manuale de limbă franceză ca limbă străină, autorii afirmă că existau divergențe în ceea ce privește textul literar, prezența sau absența totală de la un manual la altul, fragmente scurte în general, explorarea literaturii prin abordarea globală a situației generale de comunicare, etc. *(*Cuq, 2002: 418-419). Aceeași opinie este impărtășită și de autoarea Laure Riportella, care susține că interesul față de textul literar, statutul său, competențele și sarcinile care pot fi atribuite nu sunt încă clar identificate și definite (Ripportella, 2005: 29).

Deseori asociată cu competența culturală, termenul „literatură” cunoaște o nouă interpretare pe parcursul ultimilor ani, aceasta lărgindu-și orizontul de la text literar la alte elemente literare, cum ar fi: personalități literare, opinii referitoare la o operă literară, biografii de autor, emisiuni radio și televizate legate de lumea literară, coperți de cărți, etc. Multitudinea genurilor literare abordate constituie un principiu de bază în didactica limbilor străine; nuvelele, textele de ficțiune, romanele, piesele de teatru, poezia, povestirile, etc. sunt încadrate la ora de limbă străină în corespondență cu nivelul lingvistic și activitățile, sarcinile propuse de către cadrul didactic. Genurile literare menționate nu presupun neapărat o didactizare a operei integrale, demersurile literare fiind adaptate la interesele educaționale și nivelul lingvistic. Dificultățile ce apar în acest context pot fi depășite cu ajutorul cadrului didactic, ținând cont de demersurile specifice ale învățării.

Daca ar fi să analizăm din punct de vedere al abordării literaturii metodele de predare a limbii franceze ce au evoluat constant pe parcursul ultimelor decenii, cu regret constatăm că majoritatea dintre ele nu valorifică aspectul literar. Literatura fiind în centrul procesului de învățare pentru metoda tradițională, atunci când tehnicile principale erau lectura textului și traducerea. Conform acestei metode, textul literar ocupă spațiul din fața scenei, în măsura în care profesorul recurge la literatură pentru a preda gramatica și vocabularul prin analiza diferitor fragmente ale diferitor autori (Bacha, 547). Am putea menționa în acest context și metoda directă, care are drept principii absența

traducerii la ora de limbă străină și practici de conversație. Limba este prezentată sub formă de dialoguri, dar și sub formă de texte literare.

Apariția CECRL în 2001 pare să fi accentuat această inerție vis-a-vis de literatură la ora de limbă străină. Contactul acestui document impunător cu literatura este unul minor. Unicele viziuni literare sunt abordate în capitolul *Utilizarea estetică sau poetică a limbii*, unde autorii fac referință la producerea, receptarea și prezentarea unor texte literare ca: – a citi și a scrie texte (nuvele, romane, poeme, etc.); – a reprezenta și a privi sau asculta un recital, o operă muzicală, o piesă de teatru, etc. (Consiliul Europei, 2001: 52). În același context este menționat: „Literaturile naţionale și străine aduc o contribuţie majoră la patrimoniul cultural european pe care Consiliul Europei îl consideră drept "o resursă comună inestimabilă care trebuie ocrotită și dezvoltată". Studiile literare au numeroase finalităţi educative, intelectuale, morale și afective, lingvistice și culturale și nu doar estetice." (Consiliul Europei, 2001: 52).

La capitolul descriptori, literatura este abordată la un nivel avansat, iată câteva exemple în acest sens:

- „Pot să înţeleg texte faptice și literare lungi și complexe, sesizând diferenţele stilistice", nivelul C1 (Consiliul Europei, 2001: 32);
- Pentru nivelul C2 – „Pot să citesc cu uşurinţă orice tip de text, chiar dacă este abstract sau complex din punct de vedere lingvistic sau al structurii, de exemplu, manuale, articole specializate și opere literare" (Consiliul Europei, 2001: 32);
- „Pot să redactez rezumate sau recenzii ale unor lucrări de specialitate sau opere literare", nivelul C2 (Consiliul Europei, 2001: 32);
- „Poate produce rapoarte, articole sau eseuri complexe în care se tratează o anumită problemă; poate da, în mod clar și curgător, o apreciere critică a manuscrisului unei opere literare", nivelul C2 (Consiliul Europei, 2001: 57);
- „Poate înţelege și interpreta în mod critic aproape orice formă de scris, inclusiv texte (literare sau nu) abstracte și complexe din punct de vedere structural sau foarte bogate în expresii familiare", nivelul C2. (Consiliul Europei, 2001: 62).

Observăm, pe lângă cele enumerate mai sus, la capitolul 4.6. *Textul*, la categoria *Genurile și tipurile de texte scrise,* o mică referență la literatură: „cărţile, romanele și altele, inclusiv revistele literare".

Apariția volumului complementar al CECRL din 2018 aduce noi viziuni asupra abordării literaturii la ora de limbă străină în contextul paradigmei actuale a educației. Printre elementele noi legate de literatură, putem menționa cele trei tipuri de descriptori ce abordează textul creativ și literar:

- lectura ca activitate în timpul liber;
- exprimarea/formularea unei reacții personale vis-a-vis de textele creative (nivel debutant);
- analiza și formularea criticilor literare (nivel superior).

Tabelul cu descriptori referitor la *Lectura ca activitate în timpul liber* se bazează în principal pe texte creative și mai mulți descriptori ce tratează literatura în acest tabel (Consiliul Europei, 2018 : 120). Literatura tinde să provoace reacții, o atitudine des încurajată în predarea limbilor străine. Această reacție poate fi exprimată în clasă sau în unul din cercurile literare pentru amatori ce sunt deseori asociate cu învățarea unei limbi străine. Volumul complementar prezintă 4 tipuri de reacții clasice:

- implicare: a avea o reacție personală asupra limbii, stilului și conținului, a se simți atras de o trăsătură a operei, de un personaj sau una din caracteristicile sale;
- intepretare: a atribui un sens sau importanță aspectelor operei așa cum ar fi conținuturile, motivația personajelor, metaforele, etc.
- analiză: a studia anumite trăsături ale operei, cum ar fi limbajul, contextul, personajele, relațiile între acestea, etc.
- evaluare: a da o apreciere critică vis-a-vis de tehnica, structura, viziunea artistică, semnificația operei, etc.

Tabelul cu descriptori referitor la *Exprimarea unei reacții personale vis-a-vis de textele creative (inclusiv cele literare)* reflectă abordarea existentă în sistemele educaționale și cercurile de

lectură pentru adulți. Descriptorii pun accentul pe efectul produs de o operă literară asupra unui utilizator/asupra celui ce învață ca și individ. Noțiunele cheie ale acestui tip de descriptori sunt următoarele (Consiliul Europei, 2018: 120):

- persoana poate să explice ce îi place, ce a interesat-o într-o anumită operă literară;
- persoana poate să descrie personaje, să spună cu cine se identifică;
- persoana este capabilă să stabilească raporturi între anumite trăsături ale operei și propria experiență;
- persoana poate să facă legătura între senzații și emoții;
- persoana poate să facă o interpretare personală a operei în ansamblu sau doar la unele aspecte.

Analiza și formularea criticilor ce țin de textele creative (inclusiv literare) – la acest capitol volumul suplimentar al CECRL consideră acest fapt drept o abordare curentă la nivel mai avansat al limbii – studii liceale sau nivel universitar. Ea ține de reacții mai formale sau intelectuale. Aspectele analizate includ: semnficația evenimentelor în roman, diferite abordări ale aceleiași teme în mai multe opere și diferite legături între aceste opere, măsura în care o operă se supune convențiilor, unei evaluări mai globale per ansamblu.

Noțiunile cheie concretizate aici sunt următoale:

- a compara diferite opere;
- a prezenta o opinie argumentată asupra unei opere;
- a evalua în mod critic trăsăturile unei opere, inclusiv eficacitatea tehnicilor utilizate. (Consiliul Europei, 2018: 122).

Din această perspectivă, autorii de manuale și documente educaționale vin cu o viziune revalorificată de a introduce aspecte literare. Perspectiva acțională a CECRL include predarea limbii străine sub formă de sarcini și proiecte. Din acest punct de vedere, elevul/studentul trebuie să fie actorul principal în învățarea sa și să se bazeze pe competențele sale în vederea realizării diferitor obiective. Astfel, literatura se intercalează cu perspectiva acțională, iar această idee devine o provocare pentru autorii de manuale. Unii autori fac apel la termenul de „proiect literar" pentru integrarea literaturii cu cerințele existente ale științelor educației.

În ceea ce urmează, am dori să facem referință din punct de vedere al subiectului vizat la Curriculumul Național de predare a limbii străine din Republica Moldova, apărut în 2019. Găsim aici o abordare modernă a literaturii la ora de limbă străină. Literatura nu mai este reprezentată doar de textul literar, dar include alte versiuni, cum ar fi: personalități din domeniul literaturii, opinii asupra operei literare, biografii de autori, citate din opere, emisiuni radio, saloane literare, etc. Aceste elemente literare se găsesc preponderent la competența pluri/interculturală. Prezentarea genurilor literare are loc progresiv în corespundere cu nivelul lingvistic, putem menționa nuvelele, textele de ficțiune, romanele, povestirile, piesele de teatru, poeziile, etc. Toate aceste lucruri menționate ce țin de literatură se regăsesc pentru diferite deprinderi integratoare: receptarea mesajelor orale, scrise și on-line, producerea de mesaje orale, scrise și on-line, interacțiunea orală, scrisă și on-line.

În cadrul analizei expuse, putem concluziona faptul că abordarea literaturii la ora de limbă străină este în proces de transformare pe parcursul ultimului deceniu. Această schimbare este justificată de mai multe demersuri, printre care putem menționa: viziunea clasică a literaturii se axează pe receptarea textelor literare scrise; în viziunea modernă, literatura, elementele literare se regăsesc în diferite deprinderi integratoare. Literatura nu mai este reprezentată în manuale în preponderență de autori clasici din secolul XIX, dar și de personalități contemporane. Această idee se reflectă și în lexicul actual folosit de autorii contemporani, astfel este combătută ideea că lexicul nu este actual pe motiv că face parte din sec.XIX. Literatura la ora de limbă străină nu este reprezentată doar de textul literar, discutăm în acest context de aspectele/elementele literare menționate mai sus: nume de autori, formularea opiniilor referitoare la o operă literară, informații ce țin de viața unui autor, emisiuni radio și televizate legate de lumea literară, coperți de cărți, proiecte literare, saloane literare, etc. Cele expuse urmează să fie valorificate la nivel practic de către autorii de manuale și nemijlocit de către profesorii de limbă străină.

Bibliografie:

CUQ, Jean-Pierre, GRUCA, Isabelle, 2002, *Cours de didactique du français langue étrangère et seconde,* PUG, Grenoble.

Consiliul Europei, 2001, *Cadre européen commun de référence pour les langues : apprendre, enseigner, évaluer.* https://rm.coe.int/16802fc3a8

Consiliul Europei, 2018, *Cadre européen commun de référence pour les langues : apprendre, enseigner, évaluer. Volume complémentaire avec de nouveaux descripteurs*. https://rm.coe.int/cecr-volume-complementaire-avec-de-nouveaux-descripteurs/16807875d5

FIÉVET, Martine, 2013, *La littérature en classe de FLE*, CLE international, Paris.

Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, 2019, *Curriculum Național, Aria curriculară limbă și comunicare, disciplina limba străină, clasele X – XII,* Chișinău, disponibil on-line https://mecc.gov.md/sites/default/files/limba_straina_curriculum_liceu.pdf

PUREN, Christian, « La littérature dans une perspective actionnelle : une approche intégrative des différentes logiques documentaires », in *Cahiers FoReLLIS - Formes et Représentations en Linguistique, Littérature et dans les arts de l'Image et de la Scène* [En ligne], Enjeux didactiques de la littérature en classe de FLE, Quelle littérature aujourd'hui en classe de FLE ?, Cahiers en ligne (depuis 2013), mis à jour le : 11/01/2021, URL : https://cahiersforell.edel.univ-poitiers.fr:443/cahiersforell/index.php?id=780.

RIPORTELLA, Laure, 2005, « Texte littéraire et cadre européen commun de référence pour les langues », in *: Langues Modernes,* nº3, Association des Professeurs de Langues Vivantes, Paris, p. 22-30.

SADOUNI, Rachida, BACHA, Youcef, 2021, « Littérature et didactique : entre évolution et révolution méthodologique », disponibil on-line
https://www.researchgate.net/publication/352330178_Litterature_et_didactique_des_langues

REPERE EPISTEMOLOGICE PENTRU O POSIBILĂ METODOLOGIE DE DEZVOLTARE LITERAR-ARTISTICĂ A STUDENȚILOR

Oxana BASHIROV
Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova

Abstract. *In the present article, we will emphasise that the methodologies acting at the scientific level are the set of conceptual efforts aimed at finding responses to new assumptions. The reference line of this paper starts from a general approach of epistemological references for a possible methodology concerning the training and development of students' personality through the prism of reading literary works. Approaching the sources of knowledge is a specific action of the education epistemology by which we intend to analyse the historical evolution of these problems within the education sciences.*

Cuvinte-cheie*: didactică, metodologie, educație literar-artistică, epistemologie, strategie.*

Știința se transformă în bun comunitar, devine accesibilă ansamblului practicii sociale prin intermediul tehnologiilor. Termenul tehnologic tinde astăzi să-l substituie pe acela de metodologie, în toate compartimentele activității umane, în care se aplică legi și norme descoperite de știință. Schimbările de esență care au loc în societate (societate informațional-comunicațională), cererea crescândă de educație, de formare (formarea pe tot parcursul vieții), exigențele care stau în fața procesului de învățare, dezvoltarea științelor educației și în general a tuturor științelor impun necesitatea modernizării metodologiei didactice, una din direcțiile de bază fiind accentuarea caracterului euristic, de activism și de creativitate a metodelor de învățământ. Persistă, totuși, o anumită ambiguitate terminologică în ceea ce privește definirea componentelor aplicative ale științei. În pragul "civilizației industriale", tehnologia a fost definită ca domeniu metodologic al producției. Oamenii de știință contemporani disociază, însă, tot mai mult termenul tehnologic de acela de metodologie.